

มาตรการทางกฎหมายในการป้องกันความรุนแรงในครอบครัว:
ศึกษากรณีการจดทะเบียนสมรส
Legal Measures for the Protection of Domestic Violence:
A Study of the Registration of Marriage

สุกิจ อยู่ไธธรรม
Sukit U-naidhamma
คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย
Faculty of Law, Eastern Asia University

บทคัดย่อ

ความรุนแรงในครอบครัวมีสาเหตุมาจากปัญหาทางด้านเศรษฐกิจและสังคม กฎหมายที่ใช้บังคับใช้ในปัจจุบันยังไม่มีมาตรการในการป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัว เช่น การกำหนดให้นายทะเบียนที่ทำหน้าที่จดทะเบียนสมรส จะต้องให้ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ระหว่างสามีภริยาและบุตร และการกำหนดให้รัฐมีมาตรการพิเศษให้กับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่ทำการส่งเสริมและป้องกันความรุนแรงในครอบครัว เช่น มาตรการทางภาษี

คำสำคัญ: มาตรการทางกฎหมาย, การป้องกันความรุนแรงในครอบครัว

Abstract

Domestic violence is caused by economic and social factors. Current Thai law has no preventive measures for domestic violence behavior such as the knowledge, understanding and the rights and duties between husband, wife and child. The State must legalize marriage registration for additional measures. The State has to provide and promote special legal measures for the public and provide sectors for the protection of domestic violence victims. One such measure is tax measures.

Keywords: legal measure, protection, domestic violence

บทนำ

ครอบครัวนับว่าเป็นหน่วยพื้นฐานทางสังคมที่สำคัญ การดำรงชีวิตในสังคมจะมีความสุขได้นั้น จะต้องมาจากรากฐานแห่งครอบครัวที่อบอุ่นและคนในครอบครัวจะต้องเข้าใจซึ่งกันและกัน จนก่อให้เกิดความปรองดองภายในสังคมขึ้น ไร้ซึ่งปัญหาความขัดแย้งระหว่างคน

ภายในครอบครัว

หากแต่ละครอบครัวมีความสุขและเข้าใจกัน ก็ส่งผลดีต่อสังคมในภาพรวม ในทางกลับกัน ครอบครัวซึ่งเป็นหน่วยพื้นฐานทางสังคม เกิดปัญหาความขัดแย้งกันภายในครอบครัวจนกลายเป็นปัญหาของครอบครัวหรือการ

การเสีระบบทางครอบครัวมีองค์ประกอบทางสังคมครอบครัว 3 ประการ คือ (1) สมาชิกในครอบครัวประกอบด้วย สามี ภริยา (บุตรธิดา หลาน เหลน ลื้อ) จำนวนขึ้นอยู่กับสังคมที่แตกต่างกัน (2) กลไกทางสังคมครอบครัวประกอบด้วย บรรทัดฐานทางสังคมในเรื่องความสัมพันธ์ในการสมรสและสถานภาพกับบทบาทระหว่างสามี ภริยา บิดามารดา บุตร และอื่น ๆ รวมทั้งสิทธิฐานมัติทางสังคม ประกอบด้วย การให้รางวัลและการลงโทษ ซึ่งปกติคู่สมรสทราบและการเรียนรู้และยอมรับกลไกดังกล่าวก่อนสมรส ส่วนบุตร ธิดา ได้เรียนรู้จากบิดามารดาผู้ปกครองและอื่น ๆ จากกลไกการเรียนรู้ทางสังคม (3) การที่สามี ภริยาให้ความสัมพันธ์ทางบรรทัดฐานถึงกลไกเกี่ยวข้องดังเช่น สถานภาพและบทบาทตามแตกต่างกัน เป็นสาเหตุการแตกร้างในครอบครัว เช่น การอยู่ร่วมกันโดยไม่มี ความผูกพันฉันสามีภริยา ครอบครัวแตกแยก (หย่าร้าง ทั้ง) ทำให้ครอบครัวมีหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว ปัจจัยที่ทำให้สมาชิกสังคมครอบครัวให้ความสัมพันธ์บรรทัดฐานเกี่ยวกับการสมรสที่แตกต่างกันโดยเฉพาะหลังการสมรสมีปัจจัยดังนี้ เช่น

- ให้เกิดการใช้ความรุนแรงเพิ่มขึ้น สภาพแวดล้อมในสังคม
ปัจจุบันมีแหล่งอบายมุข การใช้สาร เสพติด ธุรกิจบริการ
ทางเพศ แรงงานเด็ก เด็กเร่ร่อน เด็กถูกทอดทิ้ง สื่อลามก
อนาจารและสื่อความรุนแรงต่าง ๆ มีอยู่ทั่วไป และ ปัญหา
อาชญากรรม การปล้น ใจ ฆ่า ข่มขืน รวมทั้งการทำร้าย
ทารุณทางร่างกายและทางเพศมีมากขึ้น โดยผู้ถูกระทำ
ส่วนใหญ่จะเป็นเด็กและสตรี

4. ความเชื่อ วัฒนธรรม และค่านิยมทางสังคม ที่ให้อำนาจและสิทธิชายเหนือหญิง หรือให้ผู้ชายเป็นใหญ่ในสังคม
5. เมื่อเกิดความรุนแรงขึ้นผู้ถูกระทำส่วนใหญ่ ปฏิเสธที่จะใช้สิทธิทางกฎหมายในการป้องกันตนเอง
6. เจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมขาดความเข้าใจถึงสภาพปัญหาความรุนแรงต่อเด็ก และสตรี
7. ช่วงเวลาระหว่างของการดำเนินคดีมักมีระยะเวลายาวนาน ทำให้ผู้หญิงที่เป็นโจทก์ ต้องตกอยู่ในภาวะเครียด และรู้สึกอายที่ต้องตกเป็นเป้าสายตาของคนในที่ทำงาน ชุมชน สังคม

ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเป็นปัญหาสำคัญของสังคมที่เป็นสากล ไม่ว่าความรุนแรงต่อเด็กและสตรี โดยยอมรับการว่าเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นทุกสังคมและเป็นประเด็นที่ต้องการความร่วมมือจากทุกหน่วยงานเพื่อแก้ไข สำหรับประเทศไทยการแก้ไขปัญหา ป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัวยังขาดประสิทธิภาพ เพราะบทบัญญัติของกฎหมายยังไม่มีผลชัดเจนทำให้เกิดปัญหาการตีความ และการบังคับใช้ และมีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานดังกล่าวหลายฉบับซึ่งจะต้องมีการเชื่อมโยงเข้าด้วยกัน เพื่อให้การแก้ไขปัญหาและการบังคับใช้เป็นระบบ ประกอบกับจะต้องมีมาตรการป้องกันปัญหา เช่น การสร้างความรู้ความเข้าใจถึงปัญหาความรุนแรงในครอบครัวให้กับผู้ที่จะทำการจดทะเบียนสมรส การจัดการเรียนการสอนให้ ความรู้ และการกำหนดให้นายทะเบียนจะต้องมีส่วนร่วม ในการป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัว

ความรุนแรงในครอบครัวมีประเด็นเรื่องของ

สังคมวิทยาในเชิงประเพณีเข้ามาเกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ด้วย และภาคของสังคม ในเชิงครอบครัว ซึ่งจะเป็นหน่วยสำคัญ เป็นต้นเรื่องของปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งจะต้องมีส่วนร่วมในการมาช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าว และเรื่องกระบวนการ การศึกษาของประเทศไทย เป็นจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้บทบาทที่เหมาะสมระหว่างหญิงชายและสิทธิของบุคคลให้เกิดการเคารพซึ่งกันและกัน ควรมีการเปลี่ยนแปลงกระบวนการให้เป็นการส่งเสริมให้มากขึ้น สร้างความเข้มแข็งในครอบครัวให้มากขึ้น เพื่อคนในครอบครัวจะได้ไม่ทำ ความรุนแรง รวมถึงมาตรการอื่นๆ ที่เป็นการเปลี่ยนทัศนคติที่ผู้ชายเป็นอย่างไร ผู้หญิงเป็นอย่างไร การให้เกียรติซึ่งกันและกันเป็นอย่างไร ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวอาจจะมีปัญหามาจากค่านิยมของสังคมไทย ที่ให้ความสำคัญกับผู้ชายที่เป็นผู้นำครอบครัว ผู้ชายเปรียบเสมือนช้างเท้าหน้าผู้หญิงเป็นช้างเท้าหลัง ซึ่งเป็นโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชายตั้งแต่อดีตตั้งอยู่บนพื้นฐานของระบอบ “ชายเป็นใหญ่หรือระบอบปิตาธิปไตย (patriarchy) เป็นลักษณะที่ผู้ชายอยู่ในฐานะผู้นำส่วนหญิงเป็นผู้ตาม ซึ่งบทบาทและความสัมพันธ์เช่นนี้ถูกมองว่าเกิดจากการที่สังคมตกอยู่ภายใต้ระบอบชายเป็นใหญ่ ปรากฏอยู่ในจารีตประเพณีและวัฒนธรรม รวมไปถึงตัวบทกฎหมายมาเป็นเวลานาน แต่เมื่อปัจจัยภายในและภายนอกประเทศไทยผลักดันให้สังคมไทยเดินเข้าสู่ความเป็นสากล และเปิดการยอมรับกว้างขวาง รัฐได้ให้ความสำคัญกับหลัก “ความเสมอภาคระหว่างชายหญิง” (gender equality) ทั้งนี้หลักดังกล่าวเป็นวัฒนธรรมใหม่ที่แสดงถึงความเป็นอารยะการส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างหญิงชายกลายเป็นกระแสความเคลื่อนไหวในระดับโลก ซึ่งส่งผลกระทบถึงประเทศไทยในฐานะที่เป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติ และเป็นส่วนหนึ่งของประชาคมโลก จากการที่ประเทศไทยได้เข้าเป็นสมาชิกเมื่อปี พ.ศ. 2528 ซึ่งเป็นฉบับที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ได้แก่อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (The Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women หรือ CEDAW) การเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาฉบับนี้ทำให้ประเทศไทยจะต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหรือเพิ่มเติมกฎหมายภายในให้สอดคล้องหรือเชื่อมโยงกับหลักกฎหมายสากล โดยรัฐมีพันธกิจที่จะกำหนดนโยบายและบัญญัติกฎหมายเพื่อส่งเสริมความเสมอภาคในโอกาสที่จะ

พัฒนาคุณภาพชีวิตของเพศหญิงและส่งเสริมโอกาสที่จะพัฒนาตนเองในฐานะที่เป็นเพศหญิงเป็นมนุษย์ที่มีเกียรติและศักดิ์ศรีเท่าเทียมกับบุรุษเพศ ซึ่งหลักการเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่มีความเสมอภาคเท่าเทียมในระหว่างหญิงชายและหลักการห้ามเลือกปฏิบัติด้วยสาเหตุต่างๆ รวมถึงสาเหตุทางเพศ เป็นหลักที่ปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และต่อเนื่องมาถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. 2549 มาตรา 3 ยังบัญญัติรองรับหลักการเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และความเสมอภาคเท่าเทียมระหว่างหญิงชาย การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองดังกล่าวนี้นำไปสู่การแต่งตั้งสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการแก้ไขประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 276 และมาตรา 277 รวมทั้งออกพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ภายหลังมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้รองรับหลักการเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และความเสมอภาคเท่าเทียมระหว่างหญิงชาย (วิมลธาดา ศิริชัยวารธน, 2556, น. 52-53) เป็นการปลูกฝังความเชื่อมั่นโดยไม่คำนึงถึงศักดิ์ศรีและความเท่าเทียมกันก่อให้เกิดการล่วงละเมิดต่อสิทธิส่วนบุคคล ซึ่งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ต่อมาประเทศไทยได้ออกพระราชบัญญัติความเท่าเทียมทางเพศ พ.ศ. 2558 โดยมีหลักการป้องกันการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศที่ชัดเจนส่งผลให้บุคคลซึ่งเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศไม่ได้รับการคุ้มครองและไม่ได้รับความเป็นธรรมเท่าที่ควร สมควร มีกฎหมายเพื่อกำหนดมาตรการคุ้มครองและป้องกัน ผู้ถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการสิทธิมนุษยชนสากลตามพันธกรณีระหว่างประเทศที่ประเทศไทยเข้าเป็นภาคี

เนื่องจากประเทศไทยประสบปัญหาเกี่ยวกับการล่วงละเมิดทางเพศ โดยเฉพาะการกระทำของสามีต่อภรรยา เช่น การทำร้ายร่างกายและจิตใจ ดังนั้นเพื่อเป็นการคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว จึงได้มีการออกกฎหมายคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ได้กำหนดหน้าที่ให้บุคคลที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว หรือผู้พบเห็น หรือ

ทราบการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว มีหน้าที่
แจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่¹ อาจแจ้งเป็นวาจา เป็นหนังสือ
ทางโทรศัพท์ วิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ หรือวิธีการอื่นใด
ก็ได้² และหากผู้แจ้งได้กระทำการโดยสุจริตย่อมได้รับความ
คุ้มครองและไม่ต้องรับผิดทั้งทางแพ่ง ทางอาญา และทาง
ปกครอง แต่ในทางปฏิบัติเมื่อเกิดปัญหาความรุนแรงใน
ครอบครัว ผู้ถูกระทำ หรือผู้พบเห็นไม่มีการแจ้งความ
ร้องทุกข์ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่หรือพนักงานสอบสวน
เพื่อดำเนินคดีกับผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว ทั้งนี้
เนื่องจากสาเหตุความอับอายต่อสังคมหรือเพื่อนบ้าน หรือ
เกรงกลัวผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว ประกอบกับ
ประชาชนไม่รู้ถึงสิทธิตามกฎหมายที่ให้การคุ้มครองและ
ไม่รู้กระบวนการตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำ
ด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ที่มีจุดมุ่งหมาย
เพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว จะ
ต้องดำเนินการเพื่อเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนหรือ
ชุมชนดำเนินการตามบทบัญญัติดังกล่าวเพื่อช่วยเหลือผู้
ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัวได้ทันที ควรมีการจัด
กิจกรรม อาทิเช่น

1. ต้องจัดให้มีการเผยแพร่ อบรมชี้แจงให้มีการแจ้ง
ความร้องทุกข์ เพื่อให้มีการช่วยเหลือ หรือให้บุคคลอื่นทราบ
ถึงวิธีการช่วยเหลือผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัว

2. ควรมีการคิดค้นวิธีการตอบสนองคุณความดี
ของบุคคลที่แจ้งความหรือร้องทุกข์ที่ให้ความช่วยเหลือ
บุคคลอื่น อาจเป็นการสะสมแต้มความดีหรือตอบแทนที่
เห็นสมควร

นอกจากนี้ชุมชนยังมีบทบาทในการให้ความช่วย
เหลือผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว เช่น การ

¹พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว มาตรา
5 บัญญัติว่า “ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว หรือผู้พบเห็น
หรือทราบการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว มีหน้าที่แจ้งต่อพนักงาน
เจ้าหน้าที่เพื่อดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้

การแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามวรรคหนึ่ง เมื่อได้กระทำโดยสุจริต
ย่อมได้รับความคุ้มครองและไม่ต้องรับผิดทั้งทางแพ่ง ทางอาญา และ
ทางปกครอง”

²พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว มาตรา
6 วรรคแรก บัญญัติว่า “การแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามมาตรา ๕
อาจกระทำโดยวาจา เป็นหนังสือ ทางโทรศัพท์ วิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์
หรือวิธีการอื่นใด”

วางแผนความปลอดภัยก่อนหรือระหว่างเกิดความรุนแรง
ในครอบครัว เพื่อนบ้านมีบทบาทสำคัญในการให้ความ
ช่วยเหลือผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งผู้
กระทำด้วยความรุนแรงเล่าให้เพื่อนบ้านฟังถึงปัญหาความ
รุนแรงในครอบครัว และขอความช่วยเหลือจากบุคคลนั้น
รวมถึงการใช้สัญญาณในการขอความช่วยเหลือ เช่น เปิด
ไฟเวลากลางวัน (นิพนธ์ รัตนรัตน์, 2554, น. 120) และ
เพื่อเป็นการส่งเสริมและพัฒนาครอบครัว ซึ่งการสมรส
คือ การที่ชายและหญิงตกลงแสดงเจตนาที่จะใช้ชีวิตร่วม
กัน ไม่ว่าจะเป็นการสร้างครอบครัวไม่ว่าจะเล็กหรือใหญ่
ล้วนเป็นรากฐานความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของ
ประเทศจึงไม่มีสังคมใดในประเทศไหนปล่อยให้สมาชิกชาย
หญิงอยู่กินสร้างเผ่าพันธุ์โดยไม่มีกฎหมายใดๆ ควบคุม กฎ
เกณฑ์นั้นได้แก่เงื่อนไขการสมรส เหตุนี้การสมรสจะสมบูรณ์
ก็ต่อเมื่อเป็นไปตามความถูกต้องข้อกำหนดของกฎหมาย
ซึ่งกฎหมายรับรู้เฉพาะการสมรสที่สมบูรณ์ตามกฎหมาย
เท่านั้น ดังนั้น ปัญหาการสมรสระหว่างชายหญิงจะเป็น
สามีภริยากันตามกฎหมายหรือไม่นั้นจึงเป็นปัญหาเกี่ยว
ด้วยความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน
รวมทั้งการจดทะเบียนสมรสตลอดจนการสมรสของคน
สัญชาติไทยในต่างประเทศเป็นแบบไม่ใช่เงื่อนไขการ
สมรส (ไพโรจน์ กัมพูสิริ, 2553, น. 93-97) ตามประมวล
กฎหมายแพ่งและพาณิชย์กำหนดให้ชายและหญิงจะต้อง
จดทะเบียนสมรส³ โดยจะต้องเป็นไปตามเงื่อนไขของ
ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่กำหนดให้การฝ่าฝืน
เงื่อนไขตกเป็นโมฆะ คือ การสมรสกับคนวิกลจริตหรือคน
ไร้ความสามารถ⁴ การสมรสกับญาติสืบสายโลหิตเดียวกัน⁵

³ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1457 บัญญัติว่า “การสมรส
ตามประมวลกฎหมายนี้จะมีได้เฉพาะเมื่อได้จดทะเบียน แล้วเท่านั้น”

⁴ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1449 บัญญัติว่า “ว่าการสมรส
จะกระทำมิได้ถ้าชายหรือหญิงเป็นบุคคลวิกลจริตหรือ เป็นบุคคลซึ่งศาล
สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ”

⁵ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1450 บัญญัติว่า “ชายหญิง
ซึ่งเป็นญาติสืบสายโลหิตโดยตรงขึ้นไปหรือลงมาก็ดี เป็นพี่น้องร่วมบิดา
มารดาหรือร่วมแต่บิดาหรือมารดาที่ดี จะทำการสมรสกันไม่ได้ ความเป็น
ญาติ ดังกล่าวมานี้ให้ถือตามสายโลหิต โดยไม่คำนึงว่าจะเป็นญาติโดย
ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่”

การสมรสขณะที่ตนเองมีคู่สมรสอยู่แล้ว(การจดทะเบียนสมรสซ้อน)⁶ และการสมรสโดยปราศจากความยินยอม⁷ ส่วนการฝ่าฝืนเงื่อนไขการสมรสที่ทำให้การสมรสเป็นโมฆียะ เช่น การสมรสที่มีอายุต่ำกว่าสิบเจ็ดปีบริบูรณ์⁸ ผู้เยาว์สมรสโดยปราศจากความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรม⁹ การสมรสโดยสำคัญผิดตัวคู่สมรส¹⁰ การสมรสที่ถูกฉ้อฉล¹¹ และการสมรสที่ถูกข่มขู่¹² ทั้งนี้การสมรสระหว่างชายกับหญิงจะต้องยินยอมเป็นสามีภริยากันต่อหน้านายทะเบียน

⁶ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1452 บัญญัติว่า “ชายหรือหญิงจะทำการสมรสในขณะที่ตนมีคู่สมรสอยู่ไม่ได้”

⁷ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1458 บัญญัติว่า “การสมรสจะทำได้ต่อเมื่อชายหญิงยินยอมเป็นสามีภริยากันและ ต้องแสดงการยินยอมนั้นให้ปรากฏโดยเปิดเผยต่อหน้านายทะเบียนและให้นายทะเบียนบันทึก ความยินยอมนั้นไว้ด้วย”

⁸ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1448 บัญญัติว่า “การสมรสจะทำได้ต่อเมื่อชายและหญิงมีอายุสิบเจ็ดปีบริบูรณ์แล้ว แต่ในกรณีที่มีเหตุอันสมควร ศาลอาจอนุญาตให้ทำการสมรสก่อนนั้นได้”

⁹ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1509 บัญญัติว่า “การสมรสที่มีได้รับความยินยอมของบุคคลดังกล่าวในมาตรา 1454 การสมรสนั้นเป็นโมฆียะ”

¹⁰ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1505 บัญญัติว่า “การสมรสที่ได้กระทำไปโดยคู่สมรสฝ่ายหนึ่งสำคัญผิดตัวคู่สมรส การสมรสนั้นเป็นโมฆียะ สิทธิขอเพิกถอนการสมรสเพราะสำคัญผิดตัวคู่สมรสเป็นอันระงับเมื่อเวลา ได้ผ่านพ้นไปแล้วเก้าสิบวันนับแต่วันสมรส”

¹¹ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1506 บัญญัติว่า “ถ้าคู่สมรสได้ทำการสมรสโดยถูกกลฉ้อฉลจนถึงขนาดซึ่งถ้ามิได้มี กลฉ้อฉลนั้นจะไม่ทำการสมรส การสมรสนั้นเป็นโมฆียะ ความในวรรคหนึ่ง ไม่ใช้บังคับในกรณีที่กลฉ้อฉลนั้นเกิดขึ้นโดยบุคคลที่สาม โดยคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งมิได้รู้เห็นด้วย สิทธิขอเพิกถอนการสมรสเพราะถูกกลฉ้อฉลเป็นอันระงับเมื่อเวลาได้ผ่านพ้น ไปแล้วเก้าสิบวันนับแต่วันที่รู้หรือควรได้รู้ถึงกลฉ้อฉลหรือเมื่อเวลาได้ผ่านพ้นไปแล้วหนึ่งปี นับแต่วันสมรส”

¹²ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1507 “บัญญัติว่าถ้าคู่สมรสได้ทำการสมรสโดยถูกข่มขู่จนถึงขนาดซึ่งถ้ามิได้มีการ ข่มขู่ นั้นจะไม่ทำการสมรส การสมรสนั้นเป็นโมฆียะ สิทธิขอเพิกถอนการสมรสเพราะถูกข่มขู่เป็นอันระงับ เมื่อเวลาได้ผ่านพ้นไปแล้ว หนึ่งปีนับแต่วันที่พ้นจากการข่มขู่”

และให้นายทะเบียนบันทึกความยินยอมนั้นไว้ด้วย¹³ และเมื่อมีการร้องขอให้จดทะเบียนสมรสให้นายทะเบียน¹⁴ รับจดทะเบียนสมรสให้ นายทะเบียน คือ นายทะเบียนประจำสำนักทะเบียนอำเภอ นายทะเบียนประจำสำนักทะเบียนกิ่งอำเภอ และนายทะเบียนประจำสำนักทะเบียนเขต¹⁵ คือ นายอำเภอ และผู้อำนวยการเขตในกรุงเทพมหานคร และเมื่อจดทะเบียนสมรสแล้วนายทะเบียนต้องออกใบสำคัญแสดงการจดทะเบียนสมรสมอบให้ฝ่ายละฉบับ¹⁶ โดยให้นายทะเบียนตรวจสอบหลักฐานบัตรประชาชนหรือบัตรอื่นที่ราชการออกให้เท่านั้น กฎหมายและระเบียบว่าด้วยการจดทะเบียนครอบครัว ไม่ได้กำหนดให้นายทะเบียนจะต้องอธิบายสิทธิและหน้าที่ ของชายและหญิงที่จะจดทะเบียนตามกฎหมายเกี่ยวกับหน้าที่ของสามีและภริยาตามกฎหมายทรัพย์สินและหนี้สินของสามีภริยา หน้าที่ของบิดามารดาต่อบุตร คู่สมรสควรจะมีการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับครอบครัว การใช้ชีวิต และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และกรณี ที่ชายหญิงไม่สามารถอยู่กินฉันสามีภริยาต่อได้ และมีความประสงค์จะหย่าโดยความสมัครใจจดทะเบียนหย่าหรือให้สิ้นสุดการอยู่กินฉันสามีภริยา กฎหมายไม่ได้กำหนดให้นายทะเบียนที่มีอำนาจหน้าที่จดทะเบียนหย่าจะต้องให้คำปรึกษาแนะนำหรือให้ความรู้ที่จำเป็นและเหมาะสม หรือประสานให้ศูนย์ส่งเสริมสถาบันครอบครัวจัดให้มีการไกล่เกลี่ยประนีประนอม โดยคำนึงถึงความสมัครใจของชายหญิง โดยคำนึงถึงหลักการดังต่อไปนี้คือ สวัสดิภาพและ

¹³ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1458 “การสมรสจะทำได้ต่อเมื่อชายหญิงยินยอมเป็นสามีภริยากันและ ต้องแสดงการยินยอมนั้นให้ปรากฏโดยเปิดเผยต่อหน้านายทะเบียนและให้นายทะเบียนบันทึกความยินยอมนั้นไว้ด้วย”

¹⁴นายทะเบียน ตามพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ. 2478 มาตรา 3 หมายความว่า “เจ้าพนักงานซึ่งรัฐมนตรีตามพระราชบัญญัตินี้แต่งตั้งขึ้น”

¹⁵ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ. 2551 ข้อ 5 “นายทะเบียน หมายความว่า นายทะเบียนประจำสำนักทะเบียนอำเภอ นายทะเบียนประจำสำนักทะเบียนกิ่งอำเภอ และนายทะเบียนประจำสำนักทะเบียนเขต”

¹⁶ตามพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ. 2478 มาตรา 8 “เมื่อได้รับจดทะเบียนสมรสหรือหย่าโดยความยินยอม นายทะเบียนต้องออกใบสำคัญแสดงการจดทะเบียนนั้นมอบให้ฝ่ายละฉบับโดยไม่เรียกค่าธรรมเนียม”

อนาคตของบุตรเป็นสำคัญ อีกทั้งให้เกิดความเป็นธรรม และเสียหายน้อยที่สุดการคุ้มครองและช่วยเหลือครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งครอบครัวที่ต้องรับผิดชอบในการดูแล ให้การศึกษาแก่บุคคลในครอบครัวที่เป็นผู้เยาว์

ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวมีสาเหตุมาจากสภาพปัญหาทางเศรษฐกิจรายรับและรายจ่ายของครอบครัว และอาจจะเกิดความรุนแรงในสถานที่ทำงานหรือประกอบ การไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ และเอกชน ซึ่งปัจจุบันไม่มีมาตรการทางกฎหมายเพื่อเป็นการส่งเสริม และพัฒนาครอบครัว ตลอดจนเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ แก่สถาบันครอบครัว เพื่อเป็นการป้องกันปัญหาความรุนแรง ในครอบครัว โดยรัฐจะต้องเป็นหน่วยงานในการสนับสนุน โดยให้สิทธิพิเศษจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เข้าร่วม กิจกรรมการป้องกันความรุนแรงในครอบครัว และการส่งเสริมความเข้มแข็งให้กับสถาบันครอบครัวของบุคคลากร ในหน่วยงานภาครัฐและรัฐวิสาหกิจโดยคำนึงถึงการให้ ความรู้และทักษะต่าง ๆ การพัฒนา การป้องกัน การแก้ไข ปัญหา การบำบัดฟื้นฟู การทำงาน การสร้างงานสร้างรายได้ การออม การเข้าถึงแหล่งทุน การจัดสวัสดิการ การดูแล รักษาสุขภาพ การจัดการที่อยู่อาศัย การนันทนาการ และ กระบวนการยุติธรรม หรือเรื่องอื่น ๆ ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ ในการส่งเสริมและพัฒนา การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ แก่สถาบันครอบครัว หรือการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคล ในครอบครัว เพื่อเป็นการสร้างความรู้และเข้าใจตลอด จนทักษะการทำงาน นอกจากนี้รัฐต้องส่งเสริมให้องค์กร เอกชน นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการอาจดำเนินการ ส่งเสริมความเข้มแข็งให้กับสถาบันครอบครัวของบุคคลากร แต่ปัจจุบันรัฐไม่มีมาตรการในการส่งเสริมให้ องค์กรที่เสริมสร้างความเข้มแข็งในครอบครัวเพื่อเป็นการ ป้องกันความรุนแรงในครอบครัวและหากคู่สมรสที่เข้าร่วม กิจกรรมส่งเสริมและป้องกันความรุนแรงในครอบครัวรัฐจะ ต้องมีสิทธิพิเศษให้แก่คู่สมรส

สรุป

มาตรการทางกฎหมายที่รัฐต้องนำมาใช้เพื่อ เป็นการส่งเสริมและพัฒนาครอบครัว ก่อนที่ชายและหญิง จะจดทะเบียนสมรสโดยให้นายทะเบียนที่รับผิดชอบ

สมรส นายทะเบียนที่รับผิดชอบทะเบียนสมรสจะต้องให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับครอบครัว จะต้องให้ความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับ การใช้ชีวิต และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง โดยจะต้อง แก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกำหนดให้ นายทะเบียนที่มีอำนาจหน้าที่จดทะเบียนสมรสจะต้องให้ ความรู้ หรือคำปรึกษาแนะนำตามความจำเป็นเหมาะสม และความสมัครใจของชายและหญิง ก่อนที่สามีและภริยา จะมีการจดทะเบียนสมรสที่อำเภอต่าง ๆ นั้น จะต้องต้องมีขั้นตอนการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ทางทะเบียนที่จะต้อง ให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ชีวิตคู่ หน้าที่ของ สามีภริยาตามที่กฎหมายบัญญัติไว้และตลอดจนการสิ้นสุดการสมรสโดยการหย่า โดยคำนึงถึงหลักการดังต่อไปนี้ คือ สวัสดิภาพและอนาคตของบุตรเป็นสำคัญ การส่งเสริมและการพัฒนาครอบครัว เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมและพัฒนาครอบครัว นายทะเบียนที่มีอำนาจหน้าที่ จดทะเบียนสมรสจะต้องให้ความรู้ หรือคำปรึกษาแนะนำ ตามความจำเป็นเหมาะสม และความสมัครใจของผู้รับ บริการ เช่น (1) ความรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสามี ภริยา ทรัพย์สินระหว่างสามีภริยา ความสมบูรณ์ของการ สมรส การสิ้นสุดแห่งการสมรส การเป็นบิดามารดากับบุตร สิทธิและหน้าที่ของบิดามารดาและบุตร บุตรบุญธรรม ค่า อุปการะเลี้ยงดู รวมทั้งเรื่องมรดกและพินัยกรรม (2) ความรู้เกี่ยวกับมาตรการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว หรือความรู้อื่นที่เกี่ยวกับครอบครัวและสถาบันครอบครัว (3) ความรู้และทักษะในการดำรงชีวิตคู่ ความเปลี่ยนแปลง ทางอารมณ์และการควบคุมอารมณ์ (4) ความรู้ในการ เตรียมความพร้อมก่อนและภายหลังการตั้งครรภ์ ความรู้ และทักษะในการเลี้ยงดูบุตร (5) ความรู้ในการประกอบ อาชีพ การสร้างงานสร้างรายได้ การออม และการเข้าถึง แหล่งทุนในการประกอบอาชีพ หรือการสร้างงานสร้าง รายได้ (6) ความรู้ในสิทธิหน้าที่ความเป็นพลเมือง สิทธิ และสวัสดิการ และแนวทางขอรับการช่วยเหลือจากหน่วย งานของรัฐหรือองค์กรภาคเอกชน การสิ้นสุดการสมรส ในกรณีที่ผู้รับบริการสมัครใจจะจดทะเบียนหย่าหรือให้ สิ้นสุดการอยู่กินฉันสามีภริยา นายทะเบียนที่มีอำนาจหน้าที่ จดทะเบียนหย่าจะต้องให้คำปรึกษาแนะนำหรือให้ความรู้ ที่จำเป็นและเหมาะสมตามหรือประสานให้ศูนย์ส่งเสริม สถาบันครอบครัวจัดให้มีการไกล่เกลี่ยประนีประนอม โดย คำนึงถึงความสมัครใจของผู้รับบริการและหลักการดังต่อไปนี้

นี้ (1) สวัสดิภาพและอนาคตของบุตรเป็นสำคัญ อีกทั้งให้เกิดความเป็นธรรมและเสียหายน้อยที่สุด (2) การคุ้มครองและช่วยเหลือครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งครอบครัวที่ต้องรับผิดชอบในการดูแลให้การศึกษาแก่บุคคลในครอบครัวที่เป็นผู้เยาว์ และเพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมและพัฒนาบุคคลในครอบครัว ตลอดจนเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่สถาบันครอบครัว ให้หน่วยงานของรัฐ และรัฐวิสาหกิจกำหนดแผนงาน โครงการ กิจกรรม และงบประมาณสำหรับดำเนินการเพื่อส่งเสริมและพัฒนาครอบครัวของบุคลากรในสังกัดอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง คือ การให้ความรู้และทักษะต่าง ๆ การพัฒนา การป้องกัน การแก้ไขปัญหา การบำบัดฟื้นฟู การทำงาน การสร้างงานสร้างรายได้ การออม การเข้าถึงแหล่งทุน การจัดสวัสดิการ การดูแลรักษาสุขภาพ การจัดการที่อยู่อาศัย การนันทนาการ และกระบวนการยุติธรรม หรือเรื่องอื่น ๆ ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ในการส่งเสริมและพัฒนา การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่สถาบัน

ครอบครัว หรือการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว หากหน่วยงานภาครัฐและรัฐวิสาหกิจไม่ดำเนินกิจกรรมส่งเสริมสถาบันครอบครัวจะต้องมีมาตรการลงโทษ เช่น ปรับลดวงเงินงบประมาณของหน่วยงานของรัฐและรัฐวิสาหกิจนั้นลงร้อยละห้าของวงเงินงบประมาณที่หน่วยงานนั้นขอรับในปีงบประมาณถัดไป กรณีองค์กรภาคเอกชน นายจ้าง หรือเจ้าของสถานประกอบการอาจดำเนินการให้มีสิทธิได้รับยกเว้นภาษีเป็นร้อยละของจำนวนเงินค่าใช้จ่ายที่ได้ดำเนินการดังกล่าว และ กรณีของสามีภริยาที่เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อส่งเสริมและป้องกันความรุนแรงในครอบครัว ให้ได้รับสิทธิพิเศษจากหน่วยงานของรัฐ เช่น (1) ลดหย่อนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา (2) สิทธิลดหย่อนค่าโดยสารพาหนะในการเดินทางทุกเส้นทางจากทุกหน่วยงานที่ให้บริการขนส่งสาธารณะ (สำนักกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2555, น. 53)

References

- Department of Women's Affairs and Family Development. (2012). *Family law conference*. Bangkok: Author. (in Thai)
- Kamphoosiri, P. (2010). *Explanation of civil and commercial code in family part* (7th ed.). Bangkok: Thammasat University. (in Thai)
- Rattanasat, N. (2011). *Problem solving for violence in family according to victims of domestic violence victim protection act B.E. 2550*. Doctor of Philosophy Thesis, Mahidol University. (in Thai)
- Sirichairawan, W. (2013). Gender equality in the constitution of the kingdom of Thailand B.E. 2550: A case study of rape in the penal code. *Graduate Law Journal*, 7(4), 52-65.
- Subcharoen, P. (2013). *Social problem*. Bangkok: Ramkhamhang University. (in Thai)

